

Kolopcsári magy. egyetemen: 1944. 12. 2. - költ. - gfts.

XIV. 7640 - 1945. VII. 12. - kékes - gfts.

7716 - - - X. 10. - negyes - egyhangú;

Szabolcsnévesszámt, Szabolcs m. 1947. okt. 4. ref.

avetári átkint: 213 / 1945-46.

rep: 1945. 2.

Kisbbs. ufos.

X/10

gfts

Cs. szabolcs

45-8/12.

gfts

A KÖZLEKEDÉSI ISZTÁR TUDOMÁNYEGYETEM
 ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.
 195. 1945/1946. szám.
 Évk: 1945. évi október hó 5. n.
 Előirat: _____
 drb. melléklet. Utóirat: _____

Bizálatra liodan :

Dr. Székely Zoltán

„ Székely Zoltán

profesor matematik.

Budapest, 1945. évi október 8-án.

J. i. dékan
 J. i. dékan

Forrásmunkák:

1. Miniszteri Indoklás.
2. Dr. Heller Erik: Büntetőjog.
3. Dr. Dugai : Büntetőjogi jégzet.
4. Büntetőjog Döntvénytár.
5. Büntetőtörvénykönyv.
6. Hosszú és Fintay fükkü.

A FELBUJTÁS.

Sarkadi Nagy Pál
jogszigorló
jogtudományi doktori értekezése.

Tartalomjegyzék:

- I. Bevezetés.
 - 1. Bünszerző.
 - 2. Alanyi és tárgyi iskola.
- II. A felbujtás fogalma.
- III. A felbujtás ismérvei.
 - 1. Szándék.
 - 2. Tevékenység.
 - a. Árúbirás módjai.
 - b. Alias facturus.
 - c. Sikertelen felbujtás.
 - d. Agen provocateur.
 - e. Társfelbujtás.
 - 3. Alapbűncselekmény.
- IV. A felbujtás büntetése.
- V. Tévedés a bűntény tárgyában.
- VI. Visszalépés.
- VII. Excessus mandati.
- VIII. Személyes tulajdonságok és a felbujtás.
- IX. Befejezés.

I. Bevezetés.

Az ember társas lény. Cselekedeteit nem végzi mindég egyedül. Ez vonatkozik nemcsak a jó, hanem a bűnös cselekedeteire is." Amit el nem végezhet egy, elvégzi több. A közreműködés ilyen esetekben részekre oszlik. Egyik adja az eszmét, másik elősegíti a cselekedetet, a harmadik pedig végrehajtja azt." /Wlassich/. Ezzel már el is érkeztünk kérdésünkhöz, amely, mint a Btk. Miniszteri Indoklása mondja, egyike a büntető törvénykönyv leg-tövisesebb tárgyainak, s egyszersmind a legélénkebb ösztönzője a kriminálista elmélkedőknek. Egy roppant probléma vár még megoldásra: a büntetések fokozatos megállapítása az ugyanazon büntett elkövetésében részes személyek ellen azon arány szerint, amelyben mindegyik a büntett létrehoza-

talában közreműködött.

A felelősség kérdése többféleképpen volna megoldható. Miután a közreműködés részekre oszlik, a felelősség is esetleg e szerint volna megosztható. Ez azonban igen aggályos elv, mert így a büntetéstől függne, hogy magára minél kevesebb felelősséget vegyen. Ugyanis minél több embert tudna gyanúba vonni, annál kevesebb jutna rá az eshetőleges büntetésből. Nem marad tehát más hátra, mint a bűnösségi okoknak egymástól való függetlenítése úgy, hogy a jog sérelem nagysága nem az együttes büntetésben, hanem mindegyik részes büntetésében tükröződjék vissza. Azonban nem csupán a büntetések arányos megállapítása teszi a nehézségeket olyan súlyosakká. Sok más probléma is van itt. Így a közreműködés különböző neveinek -, ezek

föltételeinek megállapítása , a közreműködés körül előforduló nagyon sok változatos körülmény megkülönböztetése, mely utóbbiak, mint a Miniszteri Indoklás mondja --nem kevésbé tövisesek, mint azok, melyek a büntetések meghatározása körül legyőzendők. De nem is kevésbé lényegesek, mert ezeknek helyes megoldásától függ, hogy a büntetések meghatározása az igazsággal megegyezőleg eszközöltessék.

1. Bünszerző.

A tettességi és részességi fajok helyes elválasztását sokáig károsan befolyásolta a bünszerző fogalom, mely a tettesre és a felbujtóra mindenáron közös tulajdonságokat akart megállapítani, hogy így csak kettős felosztás uralkodjék a részesség terén. Csak bünszerző legyen és bűnsegéd. Ebben a törekvésben e fo-

galom szerzői annyira mentek, hogy a felbujtót is tettesnek nevezték. A felbujtót és tettest pedig azért jelölték bünszerző terminussal, mert az ő tevékenységük hozta létre a cselekményt. Ezzel megindul a vita, hiszen a felbujtott tettesre nehéz ráfogni, hogy a cselekményt ő szerezte, viszont a felbujtó nem lehet tettes, mert a tett elkövetője csak az lehet, aki anyagilag végrehajtotta. Carrara azt mondja, hogy "a bölcsélet lélektani tettesnek tarthatja azt, akibe megfogamzott az eszme, és ezt teljesen tervé tudta alakítani. A büntető jogtudomány azonban, melynek tárgyát csak külső tettek képezik, s a gondolatokkal csak annyiban foglalkozik amennyiben a külső tettek okát kutatja, nem azonosíthatja az eszme létrehozóját a tett elkövetőjével. A büntény jogi tény, mely a tett és

a törvény közötti ellentétből származván nem jön létre, ha a tett nem sérti meg anyagilag a törvényt. Itt concludál a fenti tételre, hogy ti. a tett elkövetője csak az lehet, aki anyagilag végrehajtotta."

Mittermáyer csak a felbujtót nevezi bünszerzőnek, mert az ő szellemi tevékenysége a valódi oka a büntettnak. Feuerbach viszont igen tágan értelmezve a fogalmat, alávonja a fizikai tettes mellett mint értelmi bünszerzőt a felbujtót és a fősegédet, mint közvetett bünszerzőt is. Csak az újabb irodalom zárta ki a fősegédet, s állapodott meg abban, hogy bünszerző csak a tettes és a felbujtó.

Eszerint tehát a bünszerző negatív fogalom: bünszerző az, aki nem segéd. Ez olyan meghatározás, mely a mellék dologgal determinálja a fődolgót.

Ha pedig pozitíve vesszük: bünszerző az, akire a bűnös tett eredete vezethető vissza. Ekkor viszont a tettes nem lehet bünszerző. E tan tehát belső ellentmondást rejt, miért is újabban többrészeről heves támadást váltott ki. Schütze, Birkmeyer, Wlassich rámutatnak arra, hogy a fogalom nemcsak rengeteg zavarnak a forrása, de a részesség szempontjából szükségtelen is, mert, mint Finkey mondja, a részesek közötti döntő különbség nem az, hogy valaki szerző-e, vagy segéd, hanem az, hogy minő tevékenységet fejt ki egyik, vagy másik a bűncselekmény létrehozásánál. Ilyen alapon hármass felosztás lehetséges. Van: 1. tettesi / elkövetői / 2. felbujtói, azaz rábíró és 3. segédi / segítői / tevékenység. Ezzel kijelöltük kérdésünk helyét a részesség körében.

2. Alanyi és tárgyi iskola .

A részességre vonatkozó különböző elmé^{le}tek két nagy ellentétes csoportban helyezkednek el, az alanyi és tárgyi iskolában.

Az alanyi iskola a részesség alakjait az alanyi bűnösség szerint akarja megállapítani. E nézet szerint tehát nem azt kell kérdezni, melyik tevékenység volt az eredményre lényeges, vagy melyik nem, hanem a bünszerző és segéd közötti különbség megállapítását a büntény alanyi eleméből kell levezetni.

Ezt a megkülönböztetést is csak a régiiek teszik azon az alapon, vajjon a részes a büntényt saját érdekében állónak, tehát önmagáénak tekintí-e, vagy azt idegen Ugynek tartja-e. Az előbbi esetben bünszerző, az utóbbiban segéd. Ezzel szemben Geyer azt mondja, hogy szándékát mindenki

csak úgy valósíthatja meg, mint magáét és nincs már idegen érdek akkor, ha azt a magunkévá tettük.

Az alanyi iskola tanai legtisztábban Burinál láthatók, s ezeket a következőkben foglaljuk össze:

1. A részességi fajok elhatároló vonalát a büntény belső eleme adja.

2. E belső elemnél elhatározó az érdek önállósága, vagy idegen volta.

3. Az alanyi iskola csak bünszerzőt és segédet ismer.

4. Az alanyi elmélet tagadja a részesség járulékos természetét.

A régiekkel / Geib, Henke, Köstlin / szemben az újabb tulzók / Liszt, Van Hamel, Getz / azt tanítják, hogy a közreműködők között elvileg különböztetni nem lehet, s ezért az összesekre egy

büntetési tételt írva elő, konkrét eset elbírálását a birói mérlegelésre bizzák. A BTK-~~ok~~ kö-
zül a norvégban diadalmaskodik először a sub-
jektív felfogás, mely egyáltalában nem ismeri a
részsésséget és minden okozót közvetlen, vagy köz-
vetett tettesnek tekint. Az általános részben nem
is szól róluk, csupán a különös részben tesz kü-
lönbséget amennyiben az elkövető, vagy a közre-
működő is büntettetik.

Finkey szerint ez az elmélet hibás ki-
indulásában, mert az alanyi oldal nem lehet elég
a tevékenységi alakok megkülönböztetésére, hibás
bölcészeti alakjában, mert a feltételeket az o-
kokkal egyenlősíti, végül hibás gyakorlati ered-
ménye is, mert a legszerényebb segédet elvileg
egyenlősíti a legmegátalkodottabb felbujtóval,
továbbá figyelmen kívül hagyja a tevékenység

objectiv súlyát és a társadalmi veszélyességet.

Az objektív irány nem az emberi szem elől elvont benső érdeket tekinti elválasztó gyanánt, hanem külsőleg felismerhető tevékenységben találja fel az elhatároló vonalakat. Ez az iskola különbséget tesz az okozatosság tanában feltétel és ok között és abból indul ki, hogy a részesség alakjai között a tényálladáki cselekmény a helyes casus dividendi. S ha a tényálladáki cselekménnyel dolgozunk, világos lesz, hogy aki nem követi el azt, vagy annak egy részét, az nem tettes. /Igy Feuerbach, Schutze, Geyer, Birkmayer, Merkel a nálunk jóformán az egész irodalom: Wlassich Feyer, Illés. /

II. A felbujtás fogalma.

Halschner szerint a jogot emberi akarat hozza létre, a jogsértésről sem beszélhetünk em-

beri akarat nélkül. A jogsértés problémája tehát a felbujtásnál is az akarat kérdésével függ össze. Az emberi akarat a büntető jog vezéreleme. S ha valakit vágya, ösztönei bűncselekmény elkövetésére indítanak, de nem akarja azt maga véghezvinni, kénytelen mások akaratát is megnyerni, s mivel az akarat az, mely a büntetőjogi beszámíthatóságot eredményezi, ennek a másik akaratnak is szabadnak kell lenni.

A szabadakarat büntetőjogi értelme azonban lényegesen eltér ennek filozófiai jelenségétől. Elég a mi szempontunkból megállapítani azt, hogy szabadakaratot indoklás, valamely motiváció vezet. Indok pedig főbbféle van, s a motivumok és ellenmotivumok hatása alatt az akaratnak mindig képességében áll ellenállni. Ha valakit reábirunk egy bűntény elkövetésére, annak felelőssége éppen

abban áll, mert nem érvényesítette lelkierejét, mert elfogadta -és pedig az ellenindokok ellére is- ezt a motivációt. S ha ez nincs meg, mert az alany e kiválasztó képességet elvesztette, nincs szabadakarata, minél fogva ő nem cselekvő alany, hanem eszköz, melyet nem használni, hanem reábirni lehet.

A felbujtás lényege tehát másnak egy cselekmény elkövetésére való reábirásában, tehát értelmi tevékenységben áll. A felbujtó gondolata, akarata az, mely átültetődik egy más lelki világba, bár ennek nem kell szükségképpen és kizárólag a felbujtótól származnia, a lényeg az, hogy a tettek cselekedete a felbujtó szellemi befolyásolásának eredménye legyen.

Mi lesz már most a felbujtás definíciója?

Finn BTK.51 §-a szerint "Felbujtónak pe-

dig az tekintetik, aki valamely büntettnak elkövetésére:

a. Szóval vagy írásban mást világosan és egyenesen felszólított és reá vett.

b. Bérrel, vagy jutalom ígéretével mást arra elcsábított.

c. Erőszakkal, vagy fenyegetéssel mást arra kényszerített.

d. Valamely tőle függő egyénnek azt világosan parancsolta.

Akire nem bizonyítható, hogy a tett elkövetésére irányuló szándék őbenne keletkezett és hogy a tettezt ő birta rá a cselekmény elkövetésére, az nem felbujtó. /Dtár.IV.145 sz./

Büntetendő cselekmény felemlítése felbujtási szándék nélkül nem felbujtás, habár a cselekmény elkövetettett. /Dtár.XXXVII.95.sz./

A miniszteri indoklás szerint, Aki nem azon szándékkal tett, mondott, mutatott valamit, hogy ezáltal mást valamely büntett elkövetésére bírjon, s ha cselekménye az ő szándékán kívül indító oka volt egy másik egyénben keletkezett bűnös eredményre vezetett gonosz elhatározásnak: az felbujtónak nem tekinthető.

A gondatlan felbujtás esete ugyan nem elképzelhetetlen. Pl. ha valaki elbeszéli egy notórius rablógyilkosnak, hogy ~~egy más~~ ^{valaki} nyitott ajtónál alszik, s az az így megismert helyzetet felhasználva, reá táör az alvóra. Itt azonban csak culpa forog fent, de részesség nem, mert a felbujtásnak mint látjuk, csak szándékos tevékenység minősíthető.

A részesség a különböző tevékenységeknek a közös akaratban egyesített kapcsolatát jelenti - mondja az indokolás. A részeseknek azt kell

akarniuk, hogy a büntett végrehajtsák. Enélkül mindegyik alany elkövethet büntettet, vagy vétséget, de részesség ilyen esetben nem létezhet. A felbujtónak tudnia kell, hogy a tettes azon cselekményéből, amelyre azt rábírní akarja, büntett, vagy vétség származik. Ehhez pedig szándék kell. Ebből következik, hogy szándék nélküli felbujtás -büntető jogi értelemben- nem képzelhető.

A kérdés azonban a gyakorlatban nehézségekre talál.

Az indoklás a következő esetet idézi: valaki felfogad munkásokat, hogy a majorjában épületétől öt lépésre létező szikladarabokat löporral robbantsák szét. A munkások a megbízatást elfogadják, s aszerint cselekszenek. Azonban éppen a robbanás idején szél támadván, az épület meggyul, s innét a mások tulajdonát képező szomszéd

épületekre is kiterjedvén a tűz, ezek is lángba-
borítottak. Kérdés: felbujtónak tekinthető-e a
munkásokat felfogadó?

Szándék ki van zárva, mert a megbízónak
saját épülete is leégett, amellet, ha szél nem tá-
mad, tűzvész nem következik be. A helyzet tehát az,
hogy aki a munkásokat a tűzvész előidézett cse-
lekmény fogatosításával megbizta, gondatlanul
cselekedett, tehát nem felbujtó, s éppen úgy csak
culpaért vonható felelősségre, mint a munkások,
akik látván a szél feltámadását a robbantásnál
szintén gondatlanságból jártak el.

Kérdés, hogy a szándéknak a tettes ré-
szén is fent kell-e forogni. Az indoklás szerint
a felbujtás a tettesben is feltételezi a dolust,
csak hogy ennek a dolusa a felbujtó dolusa által
idéztetett elő. Ugyanis, ha a tettes nem szándéko-

san követte el a törvénszegést, szándéka nem is lehetvén, ha például nem volt még 12 éves, nem felbujtás, hanem közvetett tettesség.

Az alanyi iskola elveit röviden így foglalhatjuk össze: Az értelmi erők az eredményre nézve egyaránt olyan lényegesek, mint az anyagi erők, ezekből keletkezik a kétféle erő tárgyi egysége. Irányadó az értelmi erő, mely a fizikai erőt az eredményre vezeti, s így mindegy, hogy a fizikai erők sajátok vagy idegenek, emberiek, vagy állatiak-e. Buri azt tartja tévedésnek, hogy az értelmi tevékenység büntetése a felbujtásban nyerné alapját. Nem abban látja a felbujtó és az értelmi segéd közt a különbséget, hogy teremti-e a részes a büntényt, vagy csak előmozdítja azt, hanem hogy a cél, az érdek saját-e, vagy idegen. Szerinte tehát ugyanaz a külső te-

vékenység lehet felbujtás, vagy értelmi segély. Már pedig az érdek a legalányibb, s így legbizonytalanabb választó vonal.

A tárgyi elméletnek főleg ezt vetik szemére, hogy nem mer következetesen ragaszkodni ahhoz az elvhez, hogy felbujtó csak az legyen, kinek motivumai egyedül határozzák meg a tettes cselekedetét. Ez az érv azonban megtörik azon, amit már fentebb is érintettünk: Ha szabadakaratú bírólény maga határozza el magát, valamely büncselekményre, akkor azon okokon kívül, melyeket a felbujtó tárt elébe, mindig találkozni fog lelkében legalább egy indító okkal, mely elvegyül a felbujtó motivumaival.

Geyer tévesnek tartja, hogy a felbujtó lényegéhez azt kívánják, hogy annak saját érdekében kell cselekedni. Szerinte felbujtó az, aki a

bevégezett, vagy megkísérelt bűncselekmény szándékos tettesét a büntett elkövetésére szándékosan birta rá. A sikerült felbujtás által a felbujtó a tettel oki összefüggésbe kerül, tehát nem büntetendő, ha a tettes egészen más indokokból cselekedett.

Birkmeyer szerint a felbujtás már alakjában is különbözik a tettességtől és társtettségétől. Az helytelen szembeállítás, hogy a felbujtó cselekménye mindig lelki, a tettesé pedig fizikai. Mi lesz akkor ugyanis a közvetett tetteséggel? Lényeges szerinte is az, hogy a felbujtásnak nem szabad olyan mérvűnek lenni, mely a tettes önelhatározását teljesen kizárná. Azt mondja, hogy ha az emberi akarat nem volna szabad, akkor nem volna szükség a felbujtó külön kategóriájára. Akkor minden felbujtó közvetett tettes volna.

III. A felbujtás ismérvei.

A felbujtás valakinek szándékos reábirása büntetendő cselekmény elkövetésére. A felbujtásnak tehát három ismérve van:

1. felbujtói szándék,
2. felbujtói tevékenység,
3. alapbűncselekmény.

a. Szándék.

A büntetőjogban a szándékosság csak annyiban jelentős, amennyiben az valamely bűncselekménynek a tulajdonsága. "A büntetőjogi szándékosság tehát nem az egyszerű szándékkal, hanem a gonosz szándékkal egyértelmű." /Heller./ A régi terminológia nem is a ma használatos dolust, hanem a dolus malust használta a szándékosság megjelölésére.

A felbujtással elválaszthatatlanul

össze van kapcsolva a felbujtói szándék. Szándék nélkül felbujtásról nem beszélhetünk. A felbujtónak ismernie kell a cselekményt, amelyet a felbujtott a cél érdekében véghezvisz.

A felbujtói szándéknak egyezőnek kell lenni a tettesi szándékkal, tehát át kell fognia a tettes által elkövetett cselekmények összes ismérveit, különben excessus mandatirol beszélünk. A felbujtásnak határozott cselekményre kell irányulnia. Curia: Súlyos testi sértés elkövetésére felbujtás esete nem forog fent, ha a felhívás nem a súlyos testi sértésre, hanem a sérelmezettnek megriasztására intéztetett. /Dtár. I. 74./

Határozatlan alakban történő kitanítás nem jelent felbujtást, ha azonban az általánosság csak burkolja a konkrét célzatot, s midőn tulaj-

donkép a részesek egy bizonyos dolgot értenek a-
latta, a felbujtás fennforoghat.

A felbujtás lényeges kelléke, hogy
mindkét részen szándékosság forogjon fenn. Az aki
valakinek tévedését használta fel bűncselekmény
elkövetésére, s a tévedésbe ejtett fizikai csele-
kedete folytán jön létre a bűntény, a tulajdonké-
peni tettes nem ő, hanem az, aki saját akaratát a
fizikai tettessel - e tudat nélküli eszközzel-
hajtotta végre. A látszólagos felbujtó itt maga
a tettes.

" Közvetett tettes az, aki a bűncse-
lekmény elkövetésénél olyan idegen emberi erőt
használ fel, amelynek alanya által kifejezett ma-
gatarlás vagy absolute, vagy jogi okokból tette-
si cselekménynek nem minősíthető" /Angyal./

A közvetett tettesség esetei:

1. Vis absoluta. A kényszerítésnek csak annál a formájánál beszélhetünk közvetett tettekről, mely eszközzé alacsonyítja le az emberi szervezetet. Egyéb fenyegetésnél a kényszerítettnek van akarata, felbujtás tehát lehetséges.

2. Kötelező parancs. A felbujtás egyik formája a kötelező parancsra cselekvésre, ha azonban a körülmények lehetetlenné teszik, hogy a paranccsal szemben a cselekvő akarata érvényesüljön - mint például a katonánál -, ismét közvetett tettességről van szó. A nehézség csak az, mikor föltétlenül kötelező a parancs. Ez bírói mérlegelés tárgya és attól függ, hogy az egyéni szabadság - alkotmányosság adta feltételek mellett mennyiben türi a vak engedelmességet.

3. Beszámítási képesség hiánya. Az ilyen esetben cselekvőnek ~~n~~ szándéka nincs, tettes

nem lehet, mert nincs mine reábirni.Éa pedig a felbujtás lényege. A tettes tehát a felbujtó, olyan mintha ő maga cselekedett volna.

4. Gondatlanul cselekvő cselekedtetése.

A., ki tudja, hogy a B. kezében lévő fegyver meg van töltve, ráveszi B.-t, ki töltetlennek hiszi a fegyvert, hogy ezt tréfából süsse C.-re. C. meghal.

A. követett tettese szándékos emberölésnek, B. pedig gondatlandágból elkövetett emberölésnek-

/Árnyal példája./

5. Nemcsak a felbujtott részén kell lenni szándékosságnak, hanem a felbujtó részén is.

Gondatlanul történt reábirás esetén mindkét fél gondatlandágért, de nem tettességért és felbujtásért vonandó felelősségre.

6. Célzat nélkül szándékosan cselekvő felhasználása. A. rábirja B.-t, hogy gyűjtsa fel

A.-nak házat, melynek biztosított voltáról B. nem tud. A. biztosítási csalás követett tette, B. szándékos gyújtogatásért felel-/Angyal példája/

7. A putatív felbujtó. Valaki 13 évesnek véli a felbujtottat, holott az beszámítási képességgel nem bíró 12 éves személy.

8. Szándékos tévedésbe ejtés. Egy nő bájitalért fordul a szonszédjához, s megnevezi előtte a férfit, akit e szer által megához fűzni akar. A megkeresett ellensége lévén a megnevezettnek, mérget ad a nőnek, s feldicsérve ennek hájoló erejét egyszersmind a mikénti használatra nézve utasítást ad. A férfi a bájital gyanánt beadott mérget következtében meghal-/az indokolás példája/ aki a cselekmény természetét, melyet ő vissz véghez, nem ismeri, mivel hiányzik akaratja,

nem is követheti el azt szándékosan.

A látszólagos felbujtó esetleg egészen más bűntényért vonandó felelősségre, mint amit külső jellege szerint a látszólagos felbujtott elkövetett. A. egy őrizetében nem levő idegen ingó dolgot eladott a jóhiszemű B.-nek és ezt biztatja, hogy az általa megvett dolgot a tulajdonostól vegye el. Megtörtént. B.-t teljes lehetetlenség tulajdonosnak tartani, s így A. sem lehet felbujtója, lopás és tettesének nem lehet tartani. Az eset a porosz judicaturának gyakorlatában fordult elő.

A. tettet a főtörvényszék csalásnak minősítette, B.-t minden felelősség alól felmentve.

Nem közvetett tetteség, midőn az elkövetetés a sértett útján történik, ilyen esetben közvetlen tetteség forog fenn. Pl. valaki megöleti cselédjével a romlott húst, mitől az megbeteg-

szik.

A közvetett tettes büntetése a tettes büntetése. Az előbbinél súlyosbító körülmény az, hogy embert használt fel a cselekmény elkövetésére, ennek akaratát ellenére, különösen ha ezt tudat nélkül cselekvő gyermek.

2. Tevékenység.

A felbujtói tevékenységnek rábírásnak kell lennie, olyan értelmű működésnek, melynek hatása alatt valaki valamely büncselekmény elkövetésének elhatározására indítottatik. A felbujtásnak csak olyan szellemi befolyása lehet, mely a tettesben akarat-elhatározást képes előidézni.

Curia: Olyan felhívás mely a tettesben a büntett, vagy vétség elkövetésére irányuló akarat-elhatározást elő nem idézte, felbujtásnak nem tekinthető. /Dtár. IX. 53./

Curia: A felbujtásnak a reábirás lévén a tényező eleme, felbujtónak az tekintendő, akinek cselekedete, magatartása képezte azon elhatározó okot, mely a tetteseket a büntett elkövetésére reábirta, mely tehát büntettre irányzott akaratunknak elhatározására megállapítható, determináló a tettes akarat szabadságát figyelembe véve, helyesebben erősen motiváló/okul szolgál./Détár.VII.110./

Ezt is indokolja: "Az irányadó elem a fő tényező: a reábirás, mégpedig olyan összefüggésben az elkövetett büntettel, hogy ez annak okozatát képezze." Így tehát a sikertelen felhívás nem tekinthető felbujtásnak, mert hiányzik a legfőbb tényező: a reábirás.

A Miniszteri Indoklás reámutat arra, hogy a jelen törvényből miért maradt ki az

1843-as törvényjavaslatban alkalmazott "reávelt" kifejezés. A reá vétel egyoldalú, inkább a család üzelmekre vezethető vissza és igen hasonlít a reá szedéshez. Emellett amennyiben a reá szedés következtében a tettes tévedésbe ejtetett, mint már láttuk, nem felbujtás, hanem közvetett tettes-ség forog fenn.

a. A rá bírás módjai.

Wlassich mondja, hogy szűk kategóriák keretében nem lehet a felbujtás módjait beleilleszteni, hanem az az irányadó, vajjon a felbujtó szándékának megfelelőleg az ő szellemi behatása képezi-e egyik indító okát az elkövetésre való elhatározásnak.

1. Megbízás. Ge yer szerint a megbízás más eszközök igénybevétele nélkül ritkán lesz felbujtássá. Ha ilyenné lesz, az más viszonyok

következménye./Tekintély, kegyelet, benső vonzódás/

A megbízás különösen magánjogi párhuzamok megrohanása örökségeként a felbujtás leggyakoribb, sőt mint a alakjának tartják. A régi elméletet sokat foglalkoztatta a kérdés, vajjon csak kimondott, vagy írott szavakkal, vagy szóló cselelményekkel is lehet-e felbujtani. Ez utóbbiak alkalmassága ugyan érthetőségükkel függ össze, de mindenesetre ezek is eredményes formájául szolgálnak a megbízásnak.

A megbízás önálló faja a parancs. Carrara sorrendet állít fel a megbízás, parancs és kényszer között, mely két utóbbit erkölcsi résszességek minősítve, a tettes beszámithatóságát a fölöttes irányában táplált tekintéllyel fordított arányba állítja. Az érdek szempotjából tesz különbséget a felbujtás egyéb alakjaival szemben,

s a megbízásnál okvetlenül felteszi, hogy a megbizottnak nem volt érdekében a bűncselekmény. A parancs Berner szerint nem menti fel a bűnöst. Haus is arra az álláspontra helyezkedik, hogy senki sem tartozik feljebbvalójának engedelmeskedni, ha a parancs törvényellenességét felismerte, különben ezzel tudatos causájává lett a cselekménynek. Érdekes még Rossi felfogása, ki a parancsot a bűncselekmény elkövetésére a leg egyenesebb felhívásnak tartja, mit a parancsoló nyilván akkor ad, ha bizonyos a bűncselekmény tekintélye miatti elkövetésének.

2. Ajándék, ígéret. Ennek lényege, hogy a megbizott akaratára kellő hatással legyen, ehhez pedig szükséges, hogy a bűntény elkövetését megelőzőék. Sokszor azonban nehéz annak a megállapítása, vajjon nemcsak bűnsegélyről van-e szó. Rossi idézi

a következő példát: Egy nő a férje rosszbánásmódja és kegyetlensége fölött érzett dühében elhatározza, hogy férjét megöli. Elkeseredettségében kezét igéri annak, aki ennek a szörnyetegnek hatalmából megszabadítja. Ha most -Rossi szerint- valaki ennek folytán a nőt özvegyé teszi, a nőt nem szabad felbujtónak tartani, hanem csak segédnek. Előfordulhat, hogy a tettes ajánlkozik, ami tulajdonképen attól a feltételtől van függővé téve, hogy a megkeresett az ajánlatot elfogadja-e. Ha a feltétel szándékosan teljesíttetik, nem bűnsegéd, hanem felbujtó lesz.

A reabilitáció esetén a tettes nem ajánlkozik. A bűnös gondolat benne már megfogamzott, azonban- tegyük fel- csak egy nagytekintélyű személlyel közöltetve, ennek jóváhagyásával

és emiatt hajtatik végre. Így a jóváhagyás meghatározó befolyásu lévén a jóváhagyó felbujtóra lesz. Ez azonban csak az előzetes jóváhagyásra vonatkozik, s Ulpianus azon megállapítása, hogy *in maleficiis rati habitio mandato comparatur*, csak így érhető, mert lehetetlen volna, hogy a tett utáni helyeslés egyensúlyban álljon a tett előttivel. Egyébiránt a tett ajánlatot el kell fogadni, mert ha előbb megtagadott cselekményt utóbb megváltozott szándékkal hajtunk végre, akkor saját felelősségünkre cselekszünk.

3. A rábeszélés rendszerint előkészítés valamely tanács követésére, vagy megbízás elfogadására, s alig válik el a csábítástól, ha annak sok faja közül szóbeli formában jelentkezik.

4. A tanácsnál főkérdés, hogy ez felbujtási mód-e, vagy csak bűnsegély. A helyes megol-

dás az, hogy aki tanácsával a bűncselekményt megteremtette, az felbujtó, viszont az elhatározást megerősítő tevékenység csak segély. A tanács bizonyára legközönségesebb alakja az értelmi segélynek, egyben azonban a felbujtás alkalmas módja is. Természetes, hogy általános tanács nem alkalmas, pl. menjen lopni. Sokan, mint előbb láttuk Carrara is, szembenállítják a megbizással mondván, hogy az előbbi más érdekében adatott. Ez a nézet azonban könnyen elfogadhatatlanná tehető, ha arra gondolunk, hogy bűnözők nem szoktak megfelelő ellenérték nélkül cselekedni, s elég ügyesek ahhoz, hogy önző érdeküket a tanács ruhájában érvényesítsék.

5. Hogy a kérelem mennyire alkalmas felbujtási mód, bizonyítja Stübel esete, melyben egy nő addig ostromolta kérésével férjét, hogy

gyujtsa fel A. házát, mert ez őt megsértette, hogy végre engedett és a gyujtás megtörtént. Mindkettőt halállal büntették. A kérelem annyiban különbözik a parancstól, hogy itt a mandans tekinti a mandatariust felette állónak. Mittermayer szerint hathatósabb mint az, ami a kérelem valamint a két^o és megkért közötti viszony legkülönbözőbb motívumai miatt teljesen érthető.

6. A tévedés akkor felbujtási mód, ha hamis állítások keltik valakiben a bűncselekvési szándékot. 4. hamis állításokkal B.-t C. ellen fölizgatja, minek következtében B. nyilvános helyen C.-t megveri, mely sértés tulajdonképpen A.-nak képezte célját.

7. Az erőszakot, fenyegetést alkalmazó hatása alatt cselekvő az előbbinek eszköze, felbujtás csak akkor fordul elő, ha a fenyegetett ön-

tudata nincs teljesen lenyűgözve, bár ekkor természetesen enyhébben büntetendő.

8. Végül lehet felbujtani úgyis, hogy a felbujtó egész beszédjéből kivehető, az ellenkező tartalom. Ez tehát mintegy negatív fölbujtás, ha a felbujtott ennek következtében határozza el magát, a bűncselekmény elkövetésére. A felbujtó mondhatta épen az ellenkezőjét annak, amit elérni akart, a számítása jó volt, a felbujtási cselekmény fennforog.

Mindezek felsorolása nem kimerítő, de a BTK. szempontjából a már említett oknál fogva nem is szükséges, mivel a felbujtói tevékenység nem annak alakjától, hanem tartalmától függ.

Felbujtói tevékenységnek lényege mint fentebb kiemeltük a reábirásban van. E reábirásnak hatásosnak kell lennie, tehát a tettesben elhatá-

rozást kell ébresztenie.

Nem hatásos a reábirás az alias facturus és omnimodo facturus, valamint a sikertelen felbujtás esetében.

b. Alias facturus.

A felbujtó bűnösségének az az alapja, hogy az elkövetett büntetendő cselekmény egyik lényeges feltételét ő adja, mivel nélküle a tettes a cselekményt nem követné el, ha tehát nem a felbujtó tevékenysége birtokrá a tettest a cselekmény elkövetésére, felbujtásról nem beszélhetünk. Ha A. fölbérelt B.-t, hogy ölje meg C.-t ezt pedig már ugyanazért felvérelte D. de ő erről hallgat és A.-tól is elfogadja a megbízást, mi lesz A. büntetőjogi helyzete?

Két felfogás áll szemben.

Berner: Az akarat csak az elhatározás által lesz akerrattá. Ha az elkövetés előtt többen bujtanak fel ugyanarra, kérdés, hogy a tettes a felbujtók akaratát a maga elhatározásának közös motivumául tette-e vagy nem? Berner szerint az összes részesek akarata lesz közös akerrattá, s ez mindnek beszámítható, sőt Berner szerint a beszámíthatás akkor is fennforog, ha a felbujtott nyíltan kijelenti, hogy a cselekményt ugyanis elkövette volna.

Bar distingvál. Kutatja, hogy nemcsak az tekinthető elhatározottnak, aminek véghezvitelét a tettes megkezdette, hanem az is, ha az elkövetésre a tettes elegendő indokkal vél birni. Eszerint az alias facturus felbujtója olyat bujt fel, aki elegendő okot lát saját cselekménye elköve-

tésére. Már most ezen indítékoknak a felbujtó okaitól független, vagy azzal kiegészítve elégséges mivolta szerint a felbujtó büntetlen, ha cselekménye a bűncselekménnyel összefüggésben nem áll.

E kérdésről nyilatkozik a Curia is, kimondván, hogy a lopás elkövetésére való biztatása annak, aki különben is el akarja követni a lopást, felbujtásnak nem tekintendő. /BJT. XI. kötet. 39. lap./

Az indokolás is ezen az állásponton van, mert szerinte magában véve a felbujtás semmi egyéb, mint kinyilatkoztatása a bűnös szándéknak, tehát csupán és egyedül a létrehozott elhatározás, -: a pusztá elhatározás azonban a büntett véghezvitelét megkezdő cselekmény nél-

kül nem büntethető. Mi jogelv indokolhatná -kér-
di az indoklás- azon egyén megbüntetését, aki
csupán arra működött köze, hogy valakire ilyen
elhatározás létrejöjjön, ha ezen elhatározás si-
kerítésére nem történt semmi, ha annak tetteleges
kivitelére nem fogantatott semmiféle bün-
cselekmény.

Az alias factorus felbujtójának büntet-
lensége csak akkor áll, ha a tettes már a felbuj-
tás előtt valóban elhatározta magát ugyanazon
cselekmény elkövetésére/tehát omnimodó factorus/
de ha a felbujtó az indokolást elfogadta, a fel-
bujtó esetleg mint ilyen, vagy mint bűnségéd von-
ható felelősségre.

c. A sikertelen felbujtás.

Sikertelen felbujtóról beszélünk, ha a

kiszemelt egyén egyáltalán nem vállalkozott véghezvitelre, vagy ha csak azért vállalkozott rá szinleg, hogy a felbujtót lerázza magáról és ha a kiszemelt tettes komolyan vállalkozott ugyan a tételre, de később megbánva meg sem teszi a végrehajtást. Ez utóbbi esetet eredmény nélküli felbujtásnak nevezik. A sikertelen felbujtás kérdése az irodalomban igen vitatott probléma.

Zacharia; Die Lehre vom Verzuge der Verbrechen I.-II.kötetében, majd egy évtized múlva a kérdéssel kapcsolatban olyan irányváltottatásokat tesz, melyek az erre vonatkozó egész irodalom véleménye hármasságának felosztási pontjául szolgálnak. I. A felbujtás nem külön bűncselekmény. Sikerült és nem sikerült felbujtásról lehet szó, s a sikerült felbujtásra a bevégzett ki-

sérlet fogalma illik. Az első kötet a felbujtás kísérlétét önálló alakban látja. Mig a második kötet a bevégzett, vagy be nem végzett bűncselekmény kísérlétét, vagy esetleg előkészületi cselekményét látja a felbujtásban. Végül Zacharia évek múlva kiküszöböli a büntetőjog területéről a felbujtás azon esetének büntethetőségét, midőn a tettes nem kísérlte meg a büntettet, vagy azt nem vitte véghez.

Buri azt mondja, hogy amint a felbujtó megkezdte szellemi behatását, bűntény kísérlete forog fenn. S mivel a bevégzett kísérlét alanyi szempontokból ítélhető meg, közönyös, hogy az a felbujtottat csakugyan elhatározásra bírta-e. Ez pedig a legtisztább subjektivizmus. A felbujtó nem lehet olyan önálló, mint a tettes, s az előkészület, pláne az elhatározás, kísérletnek

semmiesetre sem minősíthető. Berber szerint az "értelmi bünszerző" és "fizikai bünszerző" az ok és az okozat viszonyában állanak egymással. Amint az okozat adja mértékét az oknak, a fizikai bünszerző adja mértékét az értelminek. Addig amíg a felbujtó akarata a tettes cselekményével nem indul meg, addig önálló, míhelyt azonban ez megtörténik, a két személy énje egygé válik. A felbujtó függésbe kerül, s az előző tevékenysége ezután visszamenőleg nem önállónak, hanem olyannak tekinthető, mintha az a felbujtó és felbujtott egyesült énjében játszó dott volna le. A kettőnek ezért egy a büntetése, amint hogy a felbujtott büntetlensége a felbujtónak büntetlenségét vonja maga után.

Bár felfogása tulzottan subjektív a kísérlet fogalmával szemben: A felbujtó büntet-

len marad addig, míg a felbujtott kísérletért nem büntettetik. Az eszköz ugyanis, melyet a felbujtó alkalmaz, a tettes szabad alany sága. A felbujtó pusztá felszólításakor a felbujtó cselekménye és a tettesség között nincs még folytatós összefüggés. A felbujtó akkor határozza el magát véglegesen, ha a felbujtott a cselekmény elkövetésére készen áll, s a tettes ezek szerint akkor van felbujtva, ha legalább kísérleti cselekményt követ el -amiből következik az előző tétel. Helyesebb azonban az az álláspont, hogy a felbujtó előkészületi cselekménye még nem kísérlet, sőt ha a felbujtott késznek is nyilatkozik, még sincs kísérlet, mert a bűncselekmény kezdete messze áll még az elhatározástól. Az előkészületi jelleg az, ami miatt véghez nem vitel esetén nem büntethető a felbujtó.

A kérdés megoldásánál vezérlő elv az, hogy a felbujtó csak annyiban büntethető, amennyiben közreműködik valamely bűncselekmény véghezvitelénél, tehát ha eredmény nincs, a felbujtóban nincs büntetésre méltó. Pusztá szándékot sehol sem büntetnek, már pedig, a felbujtó is csak szándék létrehozásában működik közre. Kisérlet, vagy teljes bevégzett bűncselekmény nélkül tehát nincs felbujtás. A 43-as javaslat kísérletként büntet, ha a cselekmény kísérlete is büntetendő, még akkor is, ha felbujtott még kísérletet sem követett el. De ilyenkor a büntetésnek is csak bizonyos hányadáig.

BTK.-nk a nem sikerült felbujtás büntetlenségének elvét hangoztatja, mégis számos esetét találjuk, mely ez elvnek ellentmond. Különösen Geyer emeli fel szavát az európai törvény-

könyvekben található azon következtetések ellen, melyek az előbbi tételt elismerve sui generis delictumként rendeli büntetni a csábításra, hamistanuzásra való nyilvános felhívások különböző fajait. Kérdezhetjük: ha a büntetőjogi elv azt követeli, hogy a megrögzött gonosztevőt gyilkosságra eredménytelenül felhívó büntetlen legyen, miért büntetjük a hamistanuzásra való felhívás sokkal enyhébb cselekményét?

A magyarázatot rendőri szempontok adják. A cél az állami és társadalmi rend fenntartása még elméleti következtetés árán is. "Lelkesüljön a törvényhozás bármiként, azt a kötelességét nem tagadhatja meg, hogy a megállapított jogrendet a rombolóeszmék izgató terjesztése ellen, az erkölcsöt az erkölcstelenség állítólagos joga ellen megvédje". /Wlassich./

Az általános elv fenntartása mellett a BTK.kivételesen önálló bűncselekmény formájában rendeli büntetni az eredménytelen felbujtást a következő esetekben:

1. Felségsértés, hűtlenség, lázadás elkövetésére nyilvános és egyenes felhívás
2. Bármely büntett és vétség elkövetésére nyilvános, vagy egyenes felhívás.
3. Hatóságok törvényes rendelete elleni engedetlenségre való nyilvános és egyenes felhívás.
4. Bünvádi, polgári, vagy fegyelmi ügyben hamistanuzásra való eredménytelen felbujtás.
5. Kihívás, buzdítás párviadalra.
6. Katonai behívó parancs iránt engedetlenségre felbujtás./1890.XXI.t.-c.6 §./
7. Béke idején a hadsereg tagjának

szükségre való csábítása.

8. Nyilvános buzdítás kivándorlásra.

Ugyszintén a sikertelen felbujtás elvi büntetlenségét törli át az 1939.II.t.-c.is, mert a kísérlet szabályai szerint rendeli büntetni azt, aki mást a jelen törvényben meghatározott büntett, vagy vétség elkövetésére rábírní törekszik, ha a törekvés sikertelen marad is.

d. Agen provocateur.

A felbujtásnak bevéégzésre kell irányulnia. Ezzel eljutottunk az agen provocateur kérdéséhez. Beleegyezik-e az elvételbe az, aki látja, hogy elveszik, vagy elvenni akarják a tárcát, de nem akadályozza meg, mivel az elvételben rajta akarja kapni az illetőt. /Feyer problémája/ Agen provocateur az, aki mást bűncselekmény el-

követésére rábír azzal, hogy azt rejtakapja és rendőrkézre juttassa. Az ilyen kelepce-állításnak különös motivumai lehetnek: jutalom, bosszú, leleplezés. Kérdés, hogy az agen provocateur felbujtós-e és mint ilyen büntetendő-e, vagy sem.

Kohler azért nem büntetné az agen provocateur-t, mert aki csak kísérletet akar elkövetni, annak bűnös szándéka nincs. Ha mégis bevégezett bűncselekmény következik be, ezért gondatlanság miatt felelős az agen provocateur. Sőt kivételesen az is előfordul, hogy a tett véghezvitetett, mégsem büntetendő. Pl. lopásnál, melyhez szükséges az eltulajdonítási célzat, amely az agen provocateurnál nem lévén meg nem is vonható érte felelősségre.

Vargha Ferenc szerint az agen provocateur mindig felelősségre vonandó, mihejt a

cselekmény elkövetése megkezdett. Finkey szerint is ilyen esetben legtöbbször helye volna a büntetésnek és pedig az illető büntett kísérletéért, mert a tettes beugratásával veszélybe hozta a jogtárgyat.

Feyer szerint: aki egy mozdulattal megakadályozhatja, hogy a tárgya elvitessék és nem teszi, az nemcsak a megragadásba egyezett bele, hanem mindabba, ami történt, s amibe beleegyezett az szolgálhat ugyan egyéb vádak valószínűvé tételére, vagy egyéb bizonyítéku, de lopásként a tettesnek nem számítható be. Mikor a birtokos csapdákat állít, nem követelheti az államtól, hogy az kriminalistikus büntetéssel lépjen közbe, szerinte csak bíró döntheti el, vajjon a két elem közül melyik a dominans: a kelepcébe csalás-e, vagy pedig a bűncselekmény?

A kérdés megoldását az adja, hogy a beugratottnak cselekménye beleillik-e valamely törvény kereteibe. Ha a felbujtó szándéka bevégzésre irányul, ő legfeljebb abban az esetben menekülhet, ha az eredmény bekövetkezése után, nyomban kártalanítja a sértettet. Ha a rábirás megakadályozó célzattal történik, az akadályozás azonban nem sikerül, az agen provocateur gondatlanságért felel.

Ha pedig a tettes cselekménye az agen provocateur közbelépése folytán és ennek szándékának megfelelően nem következett be, az agen provocateur felelősségre vonni nem lehet. Kohler szerint az agen provocateur-ködés ellenében áll a "ne vigy minket kísértésbe" elvvel, így büntetendő is, ha a magasabb erkölcsi szempontokkal jut összeütközésbe. Angyal de lege

ferenda csak néhány esetben biztosítaná az agen provocateur büntetlenségét. Így, ha saját kárára ugrat be, ha kötelességét teljesíti, ha a kelepce állító elhárítja a cselekményt.

e. Társfelbujtás.

A tettest nemcsak egy egyén bujthatja föl, a felbujtók lehetnek többen is. Pl. egyik felbujtó 100 P-t ígér X. megöléséért, ez azonban nem volt elegendő erőss indok a tett végrehajtására, minthogy azonban egy másik is ígért ugyanerre az esetre 100 P-t, a tettes a gyilkosságot végrehajtotta. A társfelbujtás vagy véletlen, vagy nem az.

I. Véletlen társfelbujtásról beszélünk akkor, ha többen egymásról nem tudva bujtják fel a tettest ugyanerre. Felmerülhet a kérdés, hogy itt nem az alias factorus esete forog-e

fenn, s a második és következő felbujtók nemcsak megszilárdítói-e az elhatározásnak? E kérdés ténykérdés, mert nem bizonyos, hogy a megelőzéssel lehet operálni. Hátha csak a későbbi felbujtó bírja rá a tettest a cselekményre, vagy hátha mindnek a közreműködése egyformán szükséges volt a cselekmény létrejöveteléhez.

II. A nem véletlen társfelbujtás, vagy szimultán, vagy szukcesszív. Az első, ha a felbujtók együtt bujtanak fel, a másik, ha az egyik felbujtó bujtja fel a másikat a felbujtásra. Mindkettő felbujtás, mert a felbujtó felbujtója és a tettes felbujtó közt nincs különbség, mint a Curia mondja. Természetesen a kezdeményező büntetése súlyosabb a büntetési tétel korlátjai között. Ha a társfelbujtásnak azon esetével állunk szemben, midőn nem egy, hanem több tettes hajtja végre

a bűncselekményt, a beszámítás az arányosság elvei szerint történik. Mindenik részes abban az arányban felelős, amelyen arányban a bűncselekmény létesítéséhez hozzájárul.

3. Alapbűncselekmény.

A felbujtás harmadik isméve, az alapbűncselekmény. A BTK. azt kívánja, hogy a címzett a bűncselekményt a felbujtó rábirására véghezvigye, vagy megkísérelje, mert alapcselekmény hiányában nincs felbujtás.

Nincs felbujtás: 1. Ha a felbujtott nem követte el a cselekményt. 2. Ha más motiváció alapján követte el a bűncselekményt. 3. Ha a felbujtás nem sikerült, vagy eredménytelen maradt. Nincs továbbá felbujtás, ha az elkövetett cselekmény nem bűncselekmény. A kihágásra való felbujtás a BTK. 25. §-a értelmében büntetettetik. A fenti

szabály alól kivétel a 283 §-ban foglalt sui generis delictum. Az öngyilkosság, sem pedig annak kísérlete nem büntetendő cselekmény, azonban mivel az állam súlyt helyez arra, hogy az emberek megóvassanak az öngyilkosság erkölcstelen cselekményétől, az erre való felbujtást büntetéssel súlytja. Az öngyilkosságra való felbujtás egyik kategóriája az amerikai párbaj, amely nem más mint az öngyilkosságra való kényszerítés. A vesztes ugyanis becsületbeli pressió alá kerül, s ennek következtében cselekszik. A felbujtás ezen nemét az állam szintén bünteti.

Vitás kérdés az, vajjon büntetendő-e az öngyilkosságra való felbujtás, ha a felbujtás sikertelen maradt. A Curia szerint a 283 §-ban körülírt bűncselekmény ismervét nem képezi az, hogy az öngyilkosság valósággal be is következzen.

hanem csak az, hogy a tettes valakinek öngyilkossági célra tudva eszközöket, vagy szereket szolgáltatasson. Ezzel a cselekmény már bevégeztetett. Feyer nem fogadja el ezt a véleményt. Ha a bíróságok a Curia álláspontjára helyezkednének, könnyű volna némely embert úgy belerántani a bűnözésbe, hogy valaki öngyilkosság ürügye alatt postoly átadására bírja őt, azután feljelenti.

Végül nincs felbujtás akkor sem, ha a bűncselekmény nem jogellenes. Pl. midőn a nőszemély saját magát szerzi meg más részére nemi közösülés céljára /Angyal pl./

IV A felbujtás büntetése.

A tudományban és a törvényhozásban szinte vitán felüli a felbujtó és a tettes egyenlő büntetése. A BTK. 71. §-a így szól: a tettesek és azok felbujtói az elkövetett bűntettre, vagy vét-

ségre határozott büntetéssel büntetendők./Curia:
 kísérlet esetén a felbujtó is csak kísérlet mi-
 att büntetendő BJT.XII.115.1.p./

Az, aki mást tettessé tett, éppen olyan
 büntetést érdemel, mint aki a tett elkövetésére
 vállalkozott. A felbujtó a feltételt teljesítette
 azzal, hogy a tett gondolatát adja, a tettes pedig
 végrehajtotta azt. A büntetendőség elvi egyenlő-
 sége azonban nem jelenti, a büntetendőség feltét-
 len egyenlőségét is. A súlyosító és enyhítő kö-
 rülményeket mindig figyelembe kell venni. A fel-
 bujtó súlyosító körülmény folytán halálra itél-
 tethetik ugyanazon esetben, midőn a tettesnek eny-
 hitő körülmény folytán életfogytig tartó fegyház
 a büntetése./Dtár.XVIII.1.sz./

A felbujtó súlyosabban is büntethető,
 mint a tettes. E felfogástól egyik irányban főleg

az olasz praktikusok térnek el. A tettest kívánják szigorubban büntetni. Azt mondják, hogy a tettes szándéka sokkal intenzívebb, s míg a felbujtó épen azért nem követi el a bűncselekményt, mert irtózik attól, addig a tettes bebizonyítja, hogy önállóan ilyen személyes körülmény nem forog fenn. Ennek helytelenségére elég egy példa: a tettes már jó-néhányszor visszalépett, de a felbujtó örökös zaklatására ingadozva épen csak hogy elköveti a tettet. Az, hogy kiben van több irtózat, vagy ki győzött le több akadályt, megint ténykérdés. A legújabb időben a filozófia is segítségre jött az említett iránynak, nemcsak azt akerván kimutatni, hogy a felbujtó kisebb mértékben bűnös a tettesnél, hanem hogy egyáltalán a felbujtásnak helytelen fogalom alapul a büntethetősége." Senki sem határozható el más által: mindenkinek akaratja szabad, s csak is

önmaga idézi elő elhatározását. Az állítás tehát hamis, hogy a szabadakaratú lény más által birtott valamely büntett elkövetésére." Így foglalja össze az indoklás az indeterminizmus tanát, mely nyilván a felbujtás teóriájának megsemmisítésére vezet. Ezzel szemben Geyer a következőkre hivatkozik: az emberi akaratot motívumok határozzák meg, ezért az mindig determinált. Emellett ugyan beszámítható az akaratú egyén akarat is, amennyiben előlött uralkodni tudott. Így a felbujtott elleni beszámítás sincs kizárva, bár akarat a más személytől származó indokok által irányított, természetesen azzal a feltétellel, hogy, mint fentebb már erről szóltunk képes volt saját erejével ellensúlyozni a bűnös indítékokat.

A másik irány Feuebach, Holschner képviselik, s a felbujtó súlyosabb büntetését köve-

telik, mert a felbujtó a tettes csábítója, a tett szülője, nélküle a tettes talán sohasem bűnözött volna. A felbujtó mint a cselekmény főoka büntetendő súlyosabban e nézet szerint, pedig a felbujtó csak feltételt teremt, az okozás ténye a tetteshez fűződik." Szoros értelemben csak a tettesség okoz, a társtettesség együtt okoz, a felbujtó sohasem." /Wlassich./

Viszont akkor miért ugyanaz a felbujtó büntetése? Ez a tény a tárgyi okság elmélete szerint nem ellentmondás, mert az okság és a bűnösség nem egy. A felbujtónál a bűnösség belterjessége lép a hiányzó okság helyébe, amint hogy bizonyos segédi tevékenység is felemeltethetik a bűnösség ama súlyára, mely épp oly büntetést érdemel, mint az ugynevezett okozó tevékenységek. A törvényjavaslat, mint az indoklás jelzi, minden

kételyt kizáró határozottsággal az egyenlő fokú bűnösséget mondja ki. Igazságtalanság volna ugyanis, ha a felbujtó egyhébb büntetés által bátorítást, sőt mint egy szabadalmat nyerne, hogy mások nyomorát tudatlanságát bűnös céljainak eszközül felhasználja. Ha a tettes végrehajtotta a büntetést: a felbujtó felköltötte, életre hozta a bűnös eszmét, ezáltal létet adott a büntettnak, mely őbenne találja okát és kutforrását. Viszont a tettes, aki a véghezvitelhez szükséges erélyt, magát a fizikai bűncselekményt szolgáltatta, sem kevésbé bűnös, mint a felbujtó. A törvényben kimondott ugyanazon büntetés az Indoklás szerint sem jelenti az individuális körülmények mellőzését: ilyenek ha fentforognak, számbaveendők mindegyik esetben, tehát a bűnösség esetében is.

V.Tévedés a büntény tárgyában.

Az error in objecto büntetőjogi kifejtésének hatalmas fejlődését a Rosahl-Rose eset eredményezte, mely e kérdésben majdnem az összes tekintélyeket nyilatkozásra indította. A kérdés az, hogy minő felelősség terheli a felbujtót a tettes által elkövetett büntényért, ha az a büntény tárgyára nézve tévedéspedig akkor, ha a tárgynak ugyanaz a büntetőjogi jelentősége van, mint a felerősített tárgynak. A jelzett eset a következő: Rosahl 300 tallér ígérete által rábírta Roset, hogy éjjel álljon lesbe, s lője agyon az erranenő Schiele nevű egyént. Rose beleegyezett és a kijelölt helyen lesben állt. Egy embert, kit ő Schiele-nek tartott, meglőtt, s el is találta. Később kiderült, hogy a meggyilkolt nem volt Schiele, hanem Harnisch nevű tanuló. Az esküdtszék Roset a

gyilkosság büntetében, Rosahlt pedig a gyilkosság részességében mondván ki bűnösnek: a bíróság mindkettőt halálra ítélte. Ha valaki mást valamely más meghatározott bűncselekményre rábírt és a felbujtott mennyiség és minőség túllépése nélkül követte el a bűntényt, úgy a felbujtó, ha a cselekmény más tárgyon követtetett is el, a bevégzett bűntényért felelős.

Az error in obiecto kérdésében kétféle rendszer alakult ki. Az egyik azt tartja, hogy a tárgy tévesztése irrevelans a beszámításnál, a másik kísérletet és gondatlanság halmazát látja fennforogni.

Schwarze: a tettes ugyan tévedett, ha mást ölt meg, s ezért csak úgy felelős, mintha nem tévedett volna. A felbujtó nem osztódik azonban a tévedésbe. A tettes téved, de a tévedés tuda-

tossága hiányzik a felbujtó részéről. Ő csak gondatlanságért vonja felelősségre a felbujtót.

Schütze más példával magyarázza a Roschl-Rose esetét. A. fel akarja gyújtani biztosított házát, hogy megrendült anyagi helyzetén segítsen, magának azonban nincs bátorsága a tette. Egy más városban teleközik a fegyházból ép akkor kiengedett régi ismerőseivel, B.-vel, kit mivel soha sem volt A. lakóhelyén, megfelelő utbiztosítások után rábeszél a gyújtogatásra. B. el is követi a bűncselekményt, azonban a leégett ház nem A.-é volt, hanem a szomszédos Z.-é. Az ítélet A. és B. szándékos gyújtogatásának bűnösségét mondta ki. A. tehát úgy ítélendő meg mintha ő tévedett volna.

Schütze ezt mondja, hogy ez az érvelés csak első látásra helytálló. A hiba az - mondja -, hogy B. nem kar, vagy szem, hanem egyedüli tettes. A fel-

bujtót error in objecto nem terheli, de vajjon ter-
 heli-e őt a tettes tévedése? Schütze ezt azért
 tagadja, mert A. szándékossága nem Z., hanem saját
 házáré vonatkozott. Schütze kijelenti, hogy A.-t
 Z. házának felgyújtásában gondatlanság terheli,
 szándékolt, de el nem követett büntettre pedig ezt
 mondja, hogy mivel saját házát akarta B.-ve fel-
 gyújtatni, még kísérlet sem forog fenn Z. házára
 vonatkozólag. Ennek azután szerinte is rendkívüli
 következménye van. A.-t csak gondatlanság terheli
 /néhány havi fogház/, B.-t gyújtogatás/halál bünte-
 tés./ Ezt az igazságtalanságot Schütze ezzel hi-
 dalná át, hogy A. cselekményét sui generis delic-
 tusként büntetné. Szerinte a tettesnél error in
 objecto, a felbujtónál aberratio delicti forog
 fent. Erre vonatkozólag sincs egyöntetű felfogás.

Az egyik nézet Köstlinnel az élen azt a tant hirdeti, hogy a kettő azonos módon ítélendő meg, tehát az okozati összefüggés szempontjából. Nem tesz különbséget az, ha a tettes X. helyett Y.-t öli meg. A másik csoport okbeli kapcsolat hiányánál fogva csak kísérletet és gondatlanságot állapít meg. A helyes az, ha nem teszünk különbséget. Pl. Pált ezért lövöm le, mert Péternek tartom, vagy Pált véletlenül akkor ölöm meg, mikor Pétert akartam, de ő tegyük fel elugrott.

A Rosahl Rose eset megoldása szempontjából tehát közönyös, ha Rose Harnischt Schielének tarva lövi le, vagy akkor lövi agyon, mikor Schielét akarta. Mind az aberratio ictus, mind az error in obiecto esetében tehát nem változtatja meg a be-
számítást a bűntény tárgyi elemének olyan változása, mely különböző büntetőjogi jelentőséggel nem

bir. Az indoklás is azt tartja, hogy az okozati összefüggés a személyben közbenjött tévedés által ép oly a kevésbé nincs megszakítva, mint az aberratio ictus esetében. A tettes szándéka egy ember életének megfosztására irányul. A eredmény mint esetünkben látjuk, bekövetkezett: egy ember megfosztatott életétől. Ez az eredmény a tettes cselekvéséből, mint a tettnek előrelátott és rendszerinti okozata következett be, az általa jött létre. Ezzel a causalis nexus teljesen meg van állapítva.

VI. Visszalépés.

"Ami a törvénykönyvben mellőzhető, annak felvétele sohasem jár különös haszonnal" - mondja Wlassich. Már pedig a felbujtás fogalom-meghatározása, s ebből folyó logikai következtetések teljesen feleslegessé tesznek minden ilyen irányu

rendelkezést. Ha a felbujtó megakadályozta a tett véghezvitelét, akkor nincsen szükség büntetlenséget külön kimondani. Ha ellenben sikerült a felbujtónak valakit reábirni, hogy magát büntett, vagy vétség elkövetésére elhatározza, s ez a cselekményt el is követte, a helyzeten mit sem változtat az, hogy a felbujtó a felbujtás után megbánta-e cselekményét.

A felbujtó visszalépéséről tulajdonképpen nem is beszélhetünk, mert ennek passzív magatartása nem hatályos, aktivitása pedig nem visszalépés, hanem eredményelhárítás. Gyakran megszűnnek azok az okok, melyek a felbujtót a bűntény elkövetésére indították, s ha ő cselekedtet oly módon ellensúlyozza, hogy a tettes cselekménye nem következik be, nem lesz büntetendő. Eredményelhárítás hiányában csak egy esetben

mentesül a felbujtó, ha mindent megtett a tett megakadályozására, s a cselekmény ugyan bekövetkezett, de a felbujtó akaratával okozati összefüggésben egyáltalán nem volt.

A másik esetben, amikor a felbujtó megakadályozta a bűntény elkövetését, azért nincs büntetés, mert nincs bűncselekmény. A megbízás egyszerű visszavonása ezek szerint tehát nem elég. Az sem elég, hogy, mint Berner gondolja, a felbujtó a megbízás visszavonását a tett elkövetése előtt a tettesnek tudtul adja, de az mégis a megbízás értelmében cselekszik. Szükséges, hogy az eredmény ne következzen be. Az indoklás szerint is megtörténhetik, hogy a tettes a felhívás visszavonása után más motívumokból követte el a cselekményt. Ebben az esetben a causalis nexus szakadván meg a bűncselekmény véghezvitele és a felbuj-

tás között, a felbujtásban okozati összefüggésben nem levő cselekményért az előbbi felbujtó nem is tétethetik felelősség. A kérdést azonban átvatosan kell kezelni. Ha a felbujtó bizonyos motívumokat használt a felbujtásra, a visszavonás csak a motívumok megszüntetése esetében tekinthető valódinak. "A bűnös elhatározásának tervszerűen és számítás-sal felköltött indokát kell megszüntetni, hogy ezen indók hatása paralizáltassék. Különben igen könnyű lenne a felbujtás miatti felelősséget egy puszta szó, egy felületes frázis által elhárítani." /Indoklás/ Minden kétely eloszlik, ha az idejében történt cselekmény a hatáségnál való feljelentés dacára is elkövettetett.

Hous szerint is szükséges a visszavonás kijelentése, sőt némelyek az ellenségeskedést is elegendőnek tartják ahhoz, hogy a felek között

a hallgatott visszavonás vélelmezhető legyen. Ez azonban mindig kétséges nemcsak azért, mert lehet, hogy csak a gyanú elhárítása miatt történt az összeveszés, hanem, mert a kétségtelen, nyílt visszavonás rendszerint módjában áll a felbujtónak. Ha azonban a visszavonás megtörtént, a szolidaritás megszakad, s a tettes saját felelősségére cselekszik, kivéve ha a visszavonást később tudta meg, amikor az ok létrehozván az okozatot: a felbujtó nem menekülhet. Kohlernél a visszavonásnak csak akkor van hatása, ha ezzel az indító okokat is úgy megbénítja a felbujtó, hogy a tettes esetleges cselekményében a motivumok már nem szerepelnek. Ez azonban nehéz, mert "ha egyszer a vérszomját felkeltettem, akkor ura vagyok-e a helyzetnek, hogy pusztán szóval az élő instrumentum cselekedését lecsillapíthatom? Bizonyár nem!" Így csak

egy lehetséges, az eredményt elhárítani.

Elkövettetvén a bűntény, a felbujtás visszavonása nem menti a felbujtót, ha az reábi-
ró befolyását eloszlatta. Hogy ez megtörtént-e,
mindig ténykérdés. Ha a felbujtó beadja az ellen-
mérget és teljesen paralizálja is hatását, önma-
gának kétséglelenül megszerzi a büntetlenséget.
De megszerzi a tettesnek is? -kérdi Feyer. Véle-
ménye szerint nem, mert a felbujtó elhárító cse-
lekménye a tettesre tekintettel csak úgy vehető
figyelembe, mintha bárki más részéről történt vol-
na az elhárítás. /Kivéve természetesen, ha a fel-
bujtó a tettes unszolás folytán háritotta el az
eredményt. /

A másik kérdés az, hogy a tettes ön-
kéntes elállása mentesíti-e a felbujtót? A BTK.
szövege a tettes önténtes elállásával a bűncse-

lekményt zárja ki, miért is nincs vétkesség, következésképp a felbujtó nem büntethető. Berner, Bar, Olshausen a felbujtónak a mentességét azért adják meg, mert az önkéntes elállás a kísérletet megsemmisíti. Feyer pedig úgy látja, hogy a tettes büntetlenségének ilyen esetben való függetlenítése az ő kezében adna hatalmat, hogy a felbujtót bűnösségi területre vigye, ő pedig onnan minden bántódás nélkül visszaléphessen. Kelepczeállítást pedig a büntetőjog nem szolgálhat.

Ha azonban arra gondolunk, hogy a felbujtó a bűncselekmény elkövetéséhez kapcsolódik, nyilvánvaló, hogy a lelkiismerete számára hallgató felbujtott megbánása nem mentesítheti a felbujtót. Nem sokat ér az az ellenvetés, amire Bar hivatkozik, hogy a felbujtó a tettetől teljesen függ, s a bűnös tettel felhagyás, ha bár

a felbujtó kívánsága ellenére, de mégis az ő akaratából történik. Ez merő fikció. Ha valaki azt akarja, hogy más meghaljon, s ennek érdekében ezreket áldoz, a felbujtott elállása esetén nem igen lehet erre hivatkozni, hogy ezzel a felbujtó akaratára is megváltozott. /Wlassich, Finkey./

Leghelyesebb tehát, a felbujtott visszalépését olyan személyes körülménynek tekinteni, melyben a felbujtó érdemének legkisebb része sincs, így ennek előnyös következményei nyilván nem élvezheti az, akinek akaratára ellenére történt a felbujtott visszalépése.

VII. Excessus mandati.

Az ember szabad lény, akaratával önlehatározással van felruházva, alárendelheti magát másnak, de ekkor sem válik pusztán eszközzé, hanem áthághatja a felbujtó célzatának körét. A bűnré-

szest a tettes által elkövetett cselekmény terheli. Csak azon büntetettbe lehet valaki bűnrészes, amely a tettes által elkövettetett. Ha ellenben a tettes súlyosabb büntetés alá eső cselekményt követett el mint amelyre a felbujtó reábirta: a súlyosabb beszámítási cselekmény a felbujtót nem terheli." /Indoklás./

Az excessus mandáti problémája világos. A tettért az felel, akiben az elhatározás megfogamzott és azt végrehajtotta. A részletekben azonban sok nehézség merül fel. Valóságos excessus mandáti elsősorban is csak akkor forog fenn, ha a felbujtó szándékosságát semmi felelősség nem éri. Ha felelőssé válik, ez vagy részesség, vagy gondatlanság beszámítása.

I. Lássuk először azt, mi lesz akkor, ha más bűncselekményt követ el a tettes, mint amire

a felbujtó felbujtotta./Qualitativ excessus./

Kitka szerint minden bűntény valamely indokból származik, sok bűncselekménynek közös a főismérve. Ha valakit ilyen közös forrásból származó valamely bűntény elkövetésére felbujtanak, a közös indok és ismerv alapján a többire is mintegy indittatva van a felbujtott. Ha közös az indok, s közös a főismerv, az excessus mandati beszámítandó a felbujtónak. A. megparancsolja B.-nek hogy C.-től lopjon el egy pár lovat. B. nem talál alkalmat a lopásra, hanem megkísérli ravasz fondorlatokkal csalás útján a lovat magához keríteni, ami sikerül is neki. Kitka szerint a csalás beszámítandó ugyan a felbujtónak, de csak lopás formájában, mert ő arra bujtott fel.

Berner szerint, aki az idegen tulajdon elidegenítésének gondolatát kelti életre a tettes-

ben, nem maradhat büntetlenül, ha az egy más módon éri el a célt./Pl. az előbbi esetben lopás helyett, csalás után./

Qualitativ excessus esetén tehát, ha a tettes más cselekményt követ el, mint amelyet a bűnrészes képzelete elfoglalt, a bűnrészes felelőssége e minőségileg eltérő delictumra vonatkozólag nem állapítható meg, mert szándékán tulmenőleg senki felelősségre nem vonható. Ha azonban a részes szándéka a minőségi eltérést átfogta, természetesen felelős.

II. A tettest egy ember megölésére bujtották fel, ő azonban hármat ölt meg. A felbujtó csak egyért felelős./BJT.XIX.307./ Ez a quantitativ excessus, mely esetben a tettes súlyosabb cselekményt követett el annál, mint amennyire felbujtatott. A cselekmény így a részt nem terheli.

A többletet eventualiter átfogó szándék esetében azonban a részes itt is felelős. Tehát ha a felbujtott a felbujtás következtében többet vitt véghez, mint amire felbujtották mindig, ha mást követett el csak akkor felelős, ha legalább eshetőséges szándék forog fenn. Látjuk tehát, hogy a nehézségek áthidalása az eshetőséges szándék bevonásával válik lehetővé.

Amennyiben a tettesi tevékenység okozatos lehetőségei tekintetében divergál a tettesi és felbujtói képzet, ha a felfogásbeli divergencia objektív/pl. a felbujtó csak pusztán kézzel való tetlegességre bujt fel, a tettes azonban baltát használ/, a felbujtó a többletért nem felelős. Szubjektív divergencia esetén, mivel ellenkező esetben a részesek ellenőrizhetetlen egyéni felfogása volna döntő a felelősséget illetően, az excessus man-

dati szabályai nem alkalmazhatók.

A kulpíze elkövetett többletért a részes nem felel. A. a tettest éjjel küldi lopni és ő gyertyával, s az felgyújtja a házat. A. nem gyújtogatás felbujtójaként, hanem lopáson felül gondatlanságért felel.

B. általában parancsot kap lopás elkövetésére, de ő azt felfegyverkezve végzi el. E körülmény a büntethetőséget fokozza. Kérdés, hogy a felbujtót is ugyanazon a szigorú büntetések érijék-e. Általában miként alakul a beszámítás, ha a felbujtó sem az elkövetés idejét, sem az elkövetés módját nem határozza meg.

Kitk szerint ezzel, hogy a parancsoló átengedte a választást a felbujtotnak, el kel törnie a szigorú büntetést, mert a módba mintegy előre beleegyezett. Ellene legfeljebb az szól, hogy

itt eshetőséggel állunk szemben, mely a büntetést nem súlyosbítja. Az eshetőségnek a büntetőjog területén azonban ép úgy súlyosbíró, mint enyhítő befolyása van a cselekményre, s így nem igazságtalanság, hogy a parancsolót ugyanolyan büntetés éri, mint a tettet. Ez a felfogás addig, ameddig az általában történő felbujtás esetében a tettes által minősítve elkövetett cselekményekért a felbujtót is felelőssé teszi helyes, de csak attól függőleg, hogy a tettes ésszerűen tehetette-e fel a felbujtó szándékának minőségét. Csakis a legalább eshetőleges szándékban felfelálható mozzanatokért vonható a felbujtó felelősségre. Ha pedig a tettes előtt kétséges a helyzet, az eshetőlegesség tekintetében, a felbujtó mindig felelősségre vonható, hiszen ellenkező akaratát kifejezhette volna.

Enyhébb beszámítás alá eső cselekménynél, mint tudniillik az volt, amelyre a felbujtó a tettezt rábirta, ha az eltérés minőségi, a részes egyáltalában nem felelős, ha pedig az eltérés mennyiségi, úgy a részes felelősségre vonható, azonban nem a súlyosabb cselekmény kísérletéért, hanem a tettes elkövette enyebbért. Régi BTK. mk mint a 43-as javaslat is a kérdéssel kapcsolatban "szükséges eszközökre," "elkerülhetetlen követelményekre" utalnak, az újabb jogok azonban a tudományra és a gyakorlatra bizzák a fentiek eldöntését.

VIII. Személyes tulajdonságok és a felbujtás.

A BTK. 74. §-a így szól: "valamely tettes, vagy részes személyes tulajdonságai, vagy körülményei, melyek az elkövetett cselekmény büntetethezességét megszüntetik, büntetését enyhítik, vagy

súlyosbíthatja: a többi tettes és részre nézve tekintetbe nem vehető." Ez a szakasz éppen olyan egyszerűnek látszó, mint a német, genfi, német-alföldi, sőt a belga és francia BTK-k hasonló vonatkozó határozatai, mely utóbbiakban a személyes tulajdonságok expressis verbis felvéve nincsenek. Ez azonban csak azt jelenti, hogy a törvényhozás nem akart mélyebben belenyúlni a bonyolult kérdésbe. Hiszen ha erről volna szó, hogy a személyes körülmény, csak személyes körülmény. Ez azonban nem mindig így van. Nem valószínű, hogy a hivatali minőséget olyan személyes körülménynek lehet tekinteni, mely hivatali bűntény esetében előforduló részességnél csak a hivatalnoknak volna beszámítandó. Ez csak egy példa, mely azonban világosan mutat arra a körülményre, mely a személyes körülmények fenti szabályának a beszámításra vo-

natkozó igazságát meglehetősen kétségesse teszi. Jobb megoldás az, ha helyesen választjuk szét az on körülményeket, melyek a cselekmény természetét változtatják meg, azoktól, melyek tisztán személyes jellegűek, mint ezt a javaslat 73.§.4.szakaszának tette.

A problémával foglalkozó elméletek rendszerint kettős felosztáshoz fordulnak és alanyi körülmények között érti azokat, melyeknek csak bizonyos meghatározott személy büntethetőségére van kihatásuk, tárgyiak alatt pedig azokat, melyek a büntettet lényegileg mássá alakítják, s így a részesekre is hatnak.

A francia gyakorlat ezt állítja, hogy ha a részes tudva elősegíti a bűncselekmény elkövetését, ez elegendő ahhoz, hogy mindazon súlyosító körülmények terheljék őt is, mint azt, akit

segített. Szóval - mondja Boitard - ha valaki botot kölcsönöz verésre, gyilkosságért lesz büntetendő, ha a botot gyilkosság eszközül használják. A belga bizottsági jelentés, ezt helyetelen példának tartja, mert ez a testi bántalmazásnak nem egyszerűen súlyosító körülménye, hanem egészen különböző büntény, melynek lényege távol áll az előbbiétől.

A francia gyakorlat egyébként igen visszas helyzetet teremtő álláspontot foglal el a kérdéssel szemben. Azt hiszi pl., hogy a szülő-gyilkosság esetében a részeseket a törvény rendelkezésének megfelelően úgy bünteti, mint a tetteseket. Pedig ez nem így van, mert ha részes ölt volna, egyszerű gyilkosságról lenne szó, s nem szülő-gyilkosságról. Már most hol van megnyugtató magyarázat arra, hogy ez, aki csak felbujt, de

kezét sem emeli, súlyosabban büntettetnék, mint az, aki tetteleges az áldozattal szemben, aki ráadásul a szülője. Ha a súlyosító körülményeket kiterjesztjük a részesre, az enyhítőkkal következetesen csak ugyanezt lehetne tenni.

Carrara a tettel összefüggő anyagi körülményeket oszthatóknak a személyekkel összefüggőket nem oszthatóknak tartja. A főnehézség bizonyos körülmények kapcsán támad, melyek távolattól, hogy reálisak lennének, a személy belső viszonyai-
val függnek össze, s mégis befolyással bírnak a büntettre.

A személyes körülmény nem hat ki a társtettesre még akkor sem ha az róla tud, a tettben rejlők akkor is kihatnak, ha a részesek arról nem bírnak tudomással. /Belga bizottság./

A súlyosító körülmények alkalmazá-

sánál szabály az, hogy ha azok a tettes személyhez tapadnak, tisztán ennek számítandók be, s a részt enyhébben kell büntetni annál a büntetésnél, mely akkor érné, ha a tettes ő maga volna.

Fl. idegen házi-lopásban részes nem büntetendő szigorúbben, mert a tettes körülményei reá nem hatnak. Abból a tényből, hogy a segédek mindig enyhébb büntetéssel kell sújtani, mint a tetteket, a bizottság szerint az következne, hogy a segédek helyzete összefügg a tettes enyhítő körülményeivel is. Ez azonban nincs így. A kor hiány nem hat a részesekre, sőt 12 éven aluli elkövető helyett, a felbujtó lesz a tettes.

A megoldásnál a következő szempontok vezetnek helyes irányban. A tettes határozza meg cselekmény jellegét. Korhiány, téboly esetén részesség nincs, hanem, mint láttuk, közvetett tettes-

ség. A tettes szándékossága hiányozván, a felbujtó lesz a tettes. A tettes személyében rejlő körülmények kétfélék:

I. Olyanok, melyek a büntény kellékeinek egyikét alkotják, melyek rányomják bélyegüket a bűncselekményre, s ezzel teszik azzá ami. Az ilyen büntények tehát akkor is beszámítandók a felbujtónak, ha ő ilyen tulajdonságokkal nem bír. Erőszakos nemi közöszlész tette csak férfi lehet, mégis mindenki elismeri, hogy a cselekményre nő is felbujthat. Nyilvánvaló tehát azon tétel helytelensége, amelyhez Berner Langebeck ragaszkodik, hogy valamely bűncselekmény felbujtója csak az lehet, aki azt maga is elkövetheti.

II. A második csoportba tartozó személyes körülmények a bünténynek nem tényállásdéli elemei, a cselekmény jellege tehát ezek fenn-

forgása esetén is ugyanaz marad, s e körülmények csak mint enyhítő, vagy súlyosbító minőségek bíráltatnak el.

IX. Befejezés.

A részesség tana, mint láttuk a szubjektív és objektív iskola közdelmeinek egyik legnyitabb tere. A közdelem régi, ma azonban új szakaszában van, amikor az alanyias nézet előretörése észlelhető. /Norvég BTK./ Az új irányok az egyén társadalom ellenes magatartását, ennek biológiai és szociális, testi és lelki tulajdonságát tették vizsgálódás tárgyává. Ily rendszerbe jobban beleillik a szubjektív felfogás, s így lehetséges az is, hogy a részesség fokait elejtsék. Amint azonban óvakodnunk kell az objektivizmus igazságtalanságaitól, tartózkodnunk kell a szubjektivizmus tulzásaitól is, melyek szél^ő határán a szán-

dék csaknem egyenlő a tettel. Mert ha a szándék, a társadalom ellenes dominál ez elnyomja az objektív tett súlyát, mely nem lehetvén további biztosíték a hatalmi visszaélés ellen, az egész büntető igazságszolgáltatást illuzóriussá teheti.